

Katsefallos ja kiimaisen naisen arkkityyppi

Miestenlehtien ja pornografian merkitys kulttuurimme psykososiaalisten rakenteiden heijastajana ei ole niin vähäpätöinen kuin niiden näennäisten marginaalisesta asemasta saattaisi päätellä. Populaarien seksuaalifantasioiden tutkiminen on oiva tie löytää kollektiivisessa tiedostamattomassa piilevien naisen ja mieheen liittyvien merkitysrakenteiden jäljille. Juuri pornografiassa, naisen symbolisen riiston välineessä, näiden symbolirakenteiden latentit elementit tulevat päivänvaloon.

Pornografiaa on yleensä analysoitu siinä kuvatun reifikoidun naistyyppin suhteena todelliseen naiseen. Oma tarkastelukulmani kiinnittyy sen sijaan pikemminkin tämän illusorisen tuotteen ja sen kuluttajan väliseen suhteeseen. Lähtökohtanani on, että pornografian naiskuvassa heijastuu pornoa kuluttavan miehen psyykinen rakenne. Vaikka pornon tuottaja ja kuluttaja ovatkin piilossa, he paljastavat itsensä juuri siinä tavassa, jolla nainen asettuu näytteille pornografiassa. Pornografian tulkinnassa ei siis ole hedelmällisin-

tä kiinnittyä vain sen esittämään kuvaan naisesta, objektiin. On käännettävä katse itse pornon katsojaan, toisin sanoen siihen lukutapaan, jolla pornografiaa luetaan.

Tätä lukutapaa olen lähtenyt tulkitsemaan myyttitutkimuksen viitekehyksestä. Strukturalistisen metodin avulla olen kartoittanut pornoon sisältyviä myyttisiä merkitysrakenteita ja jungilaista arkkityyppiteoriaa apuna käyttäen olen tulkinnut niitä psyykkisiä rakenteita, joihin pornografia juurtuu. Havaintoaineistoni on 395 "nakukuvan" ja 113 "panojutun" otos 1980-luvulla ilmestyneistä suomalaisista miestenlehdistä.

Arkkityyppiteoria ja rakenneanalyysi

Kaupalliset päämäärät saavuttaakseen miestenlehtien on tavoitettava kuluttajien mielleavaruus, se seksuaalisen mielteiden verkosto, joka koskettaa mahdollisimman monen potentiaalisen lukijan tajuntakentää. Tämä tapahtuu tehokkaimmin vetoamalla heidän mielensä myytti-

siin ja arkkityypisiin rakenteisiin. Mitä pelkistetympiä rakenteita miestenlehtien välittämät korvikfantasiat kantavat, sitä runsaammin ne tavoittavat kuluttajia, jotka voivat kokemuksessaan kiinnittyä näihin arkkityypisiin rakenteisiin.

Analyttisen psykologian ja arkkityypiteorian isä Carl Gustav Jung (1875-1961) jakoi Freudista poiketen tiedostamattoman persoonalliseen ja kollektiiviseen osaan. Edellisellä on yksilöllinen, tiedostettavissa oleva sisältö, jälkimmäisellä yleinen, eri kulttuureille ja eri ajoille yhteinen rakenne. Tämä kollektiivinen, myyttejä luova transpersoonallinen mielen taso on vanhempi kuin tietoisuus ja välittää inhimillisen psyyken universaaleja struktuureja, arkkityypisiä rakenteita.

Arkkityypit edustavat ihmiskunnan perustavia psyykkisiä kuvia ja muotoja, jotka saavat eri sisältöjä historiasta ja paikasta riipuen. Niissä tiivistyvät kollektiivisten kokemusten rakenteet ja transpsyykkiset tunnelataukset. Arkkityypit ilmenevät symbolien välityksellä myyteissä, unissa, fantasioissa, hallusinaatioissa ja vastaavissa psyykkisissä tiloissa, joissa tiedostamattomalla on ylivalta tietoisuuteen nähden. Vasta näiden manifestaatioiden kautta arkkityypiset rakenteet saavat sisällön. Arkkityypit ovat siis eräänlaisia kuvia ihmisen psykofyysisestä kokemuskentästä, myytit rakentuvat kertomuksiksi samasta ilmiömaailmasta.

Arkkityypit voisi nähdä symbolien kautta välittyvänä tiedostamattoman metakielenä, jonka koodit yhteisön jäsenet tunnistavat mutta eivät välttämättä tiedosta niitä. Yhdessä arkkityypiset muodot ja symboliset merkitysrakenteet muodostavat systeemin, joka toimii kommunikaatiopohjana kollektiivisel-

le tiedostamattomalle. Myös miestenlehdissä viestitty symbolisesti se arkkityypisten projektoiden maailma, jossa naista mystifioiva mies elää ja jonka hän tiedostamattaan heijastaa sosiaalisen todellisuuden sisällöksi. Kuten myytit myös arkkityypit peittävät tätä psyykkisen todellisuuden ja sosiaalisen todellisuuden välistä ristiriitaa.

Jungin keskeinen ajatus aina siitä lähtien, kun hän teoksessaan *Symbole der Wandlung* (1912) saanut irti Freudin paradigmat, on ollut, että kaiken psyykkisen merkitys on kaksinainen. Ajatuksessa heijastuu Jungin näkemys psyykestä polariteettien vuorovaikutussysteeminä ja libidosta sekä regressiivisenä että progressiivisena voimana. Tämä polaarisuus on luonteenomaista myös arkkityypeille. Tiedostamattomassa arkkityypiset lataukset ovat sulautuneita tai vastavuoroisessa suhteessa toisiinsa. Vasta tietoisuus jakaa ne vastakohdiksi, jotka kantavat binaarista luonnetta. Arkkityyppien tehtävä on kompensoida tiedostetun ja tiedostamattoman ambivalenssia. Siksi psyyken kokonaisstruktuurin jännitteet heijastuvat niiden ilmenemismuodoissa.

Käsitys merkityksen duaalisuudesta liittyy, myös kollektiivista alitajuntaa tutkineen strukturalistisen antropologian kehittäjän Claude Lévi-Straussin ajatteluun. Hän etsii myytin merkitystä sen syvärakenteesta, joka paljastuu, kun myytin eri versiot hajotetaan pienimpiin merkitysyksikköihinsä, myteemeihin, ja järjestetään sitten binaarisiksi oppositioiksi. Näin Lévi-Strauss tulee Jungin tavoin hakeneeksi merkityksen pysyvää rakennetta, jossa molemmat löytävät ihmismielen perusstruktuuriin palautuvan merkitysdikotomian. Ihmisluonto ei kuitenkaan riitä

perusteluksi kaksinaismoraalista siirtyvälle pornografialle, koska ihmisyyden ja siihen sisältyvä seksuaalisuus on historiallinen kehitysprosessi. Historia tukeutuu seksuaalisuuden myyttisiin ulottuvuuksiin, jotka kantavat sekä luovia että tuhoavia potentiaaleja.

Jung ja Lévi-Strauss kumpikin rinnastavat myytin kollektiiviseen uneen. Sekä jungilaisen unianalyysin että strukturalistisen myyttitulkinnan mukaan unien ja myyttien yhteisten nimittäjien paljastamiseksi niitä on analysoitava useampia. Molemmissa tulkinnoissa pyritään etsimään unien tai myyttien toistuvat rakenteet ja merkityskeskukset. Lévi-Strauss kuitenkin kiinnittää huomionsa symbolisysteemin syntaktisiin suhteisiin, Jung on kiinnostuneempi sen semanttisista suhteista.

Omassa analyysissäni olen pyrkinyt käyttämään Jungin ja Lévi-Straussin teorioita toisiaan täydentävinä. Lemmenseikkailujen syntagmaattisia rakenteita analysoidessa olen etsinyt niissä kuvattuihin nais- ja miestyyppeihin liittyviä merkityksiä, jotka palautuvat historialliseen tilanteeseen. Arkkityyppiteoriaa olen käyttänyt lähinnä kertomusten paradigmaattisten ja semanttisten suhteiden tulkintaan, aineistossa piilevien ajassa erittäin hitaasti muuttuvien mytologisten jäänteiden kartoittamiseen. Näin olen yrittänyt etsiä historiallisten ja yleisinhimillisten rakenteiden yhteyttä naisen ja miehen suhdetta määrittävässä symbolisessa järjestyksessä.

Miestenlehdet ja fallinen totemismi

Seksuaalisuus ja uskonnollisuus kytkeytyvät kiinteästi toisiinsa: ne ovat yksilöiden tunteisiin vetoavia ei-rationaalisia voimia, joita

yhteisöt ovat kautta aikojen voimakkaasti säädelleet. Patriarkaalisessa kulttuurissamme, joka torjuu kaikkea sitä mikä ei ole järjellä hallittavissa, tämä säätely on tapahtunut valjastamalla uskonto seksuaalisuutta vastaan. Sekularisoinnin ja privatisoinnin myötä seksuaalisuuden merkitys transgressiokokemusten välittäjänä on tuntuvasti kasvanut, ja tähän ajankohtaan ajoittuu myös miestenlehtien synty. Raamatun syntinen Eeva pukeutuu niissä uuteen asuun ja saa elinvoimansa patriarkaalisesta kaksinaismoraalista. Välittäessään näin patriarkaalista ideologiaa tukevia myyttisiä kuvia naisesta miestenlehdillä on kaupallisuutensa ohella myös tunnustuksellinen leima.

Marjorie Ferguson (1983) on luonnehtinut naistenlehtien välittävän feminiinisyyden kulttia, jonka toteemina on nainen itse. Vastavalla tavalla voidaan miestenlehtien katsoa kanavoivan maskuliinisuuden kulttia. Miestenlehtien masturbaatiivinen lukeminen on tähän kulttiin liittyvä rituaalinen toiminto, joka voi saada kriisi- tai kalendaaririitin tunnuspiirteitä: mies saattaa turvautua miestenlehtien lukemiseen ja masturboimiseen poikkeusaikoina, jolloin hänellä ei ole mahdollisuutta seksuaalikontaktiin naisen kanssa, tai hän saattaa tehdä näistä toiminnoista elämässään säännöllisesti toistuvia tapahtumia.

Miestenlehtiä lukiessaan (ja masturboidessaan) miehet osallistuvat yhteiseen riittiin, jossa nainen kuvitetaan osaksi luonnon fallista voimaa. Miesten homososiaalinen taipumus liittyä yhteen tässä yksilöriitissä lieventää heidän välistään potenssi- ja statuskilpailua, jossa pelinappuloiksi asettuvat kulttuurimme eroottisessa rankijärjestyksessä korkealle sijoittuvat naiset.

Miestenlehtien alastonmallit, joilla on lähes poikkeuksetta korkea eroottinen ranki, tarjoavat miehille mielikuvituskanavan heidän korvikeomistamiseensa ja reaalisen niukuutensa kompensoimiseen. Kuten prostituoidut, he ovat miesten kollektiivista omaisuutta, johon pätee "jokapojan oikeus".

Patriarkaalisen kulttuurimme kahden pääklaanin (vrt. Durkheim 1980, 160) voidaan katsoa muodostuvan miehistä ja naisista. Molemmat klaanit suhteutuvat toisiinsa seksuaalisen eron, komplementaarisen puutteen kautta: naisilta puuttuu penis ja miehiltä kohtu. Tämä ero asettaa heidät erilaiseen asemaan symbolisessa järjestyksessä. Tähän järjestykseen sisältyvä merkityksen logiikka juontuu sakraalin maailman rakenteesta, joka noudattaa vastaavuuksien lakia (ks. Ricoeur 1976, 62).

Pornografiassa - eikä vain siinä itsessään vaan myös pitkälti sen kritiikissä - tiivistyy patriarkaalisen dualismin henki/aine-erottelu, jossa nainen liitetään profaaniin luontoon ja mies sakraaliin kulttuuria luovaan henkeen. Tässä dualismissa katsoja edustaa näkymätöntä, jumalallista, jotakin ylevämpää kuin materiaalinen kuva ja sen esittämä objekti, lihallinen nainen. Pornografia saa käyttövoimansa kulttuuriamme leikkaavasta logosentrismistä, aineettoman, rationaalisen, näkymättömän, älyllisen yliarvottumisesta aineelliseen, ruumiilliseen, konkreettiseen, lihalliseen, seksuaaliseen ja eroottiseen nähden. Se on järjen erotiikkaa, jota hallitsee kohteensa erittelevä logos. Usein myös pornografiaa ja sen naiskuvaa tuomitsevilla arvokannanotoissa heijastuu patriarkaalisen dualismin naista alentava arvohierarkia. Näissä kannanotoissa nainen monasti määritellään logok-

sen näkökulmasta oliona, jonka tulisi kieltää seksuaalisuutensa fyysinen esittäminen.

Logoksen metafora ruumiillisella tasolla on Fallos, joka on toinen puoli logofallisen kulttuurimme symbolirakenteen perusmerkittäjästä. Fallos on myös miestenlehtien symbolinen nimittäjä. Se on arkkityyppinen keskustelema, johon miesten yhteiset kokemukset tiivistyvät. Tähän kokemukseen nähden nainen edustaa puutetta (vrt. freudilainen paradigma) rajautuen vähempiarvoiseksi kuin mies, joka kantaa itsensä tuon maagisen toteemin representaatiota. Miestenlehdissä fallos on se pyhä voima¹, joka sekä pelastaa naisen kulttuuriin vapahtamalla hänet kiimasta transsendentaaliseen hekumaan että samalla auttaa miestä taistelussa (naisen) luontoa vastaan. Falloksen yliarvottaminen kompensoi näin miesten kohtuuteutta, riippuvuutta luonnosta (naisesta) oman jatkuvuutensa turvaamisessa.

Kuten magiassa ei ole syntiä (Durkheim 1980, 270), miestenlehdissä hekumoidaan "synnillä". Magiassa pyhä profanoidaan; miestenlehtien magiassa profaani nainen kyllästetään sakraalilla voimalla, kyvyllä herättää miehen eros. Miehen mielikuvissa ruumiiseen sidotulla, mutta transsendentaalisella magneettisella eroksella kyllästetty nainen kantaa myös pyhän ja profaanin ambivalenssia ja on miehelle tie transgressioon, arkisen kokemuksen ylittämiseen. Oman transgressionsa mies kohteistaa puolestaan fallokseensa, omien irratiionaalisten elementtiensä olemassaolon muistuttajaan.

Tie transgressioon miestenlehdissä käy siis naisen ja falloksen kautta. Nämä tekijät ovat kristinuskossa perinteisesti edustaneet syntiä. Kristillisen käsityksen mu-

kaan miehen erektio on synnin ilmaus, jolloin nainen sen lähteenä, syynä ja objektina joutuu siitä vastuuseen (ks. Ruether 1974). Nainen asettuu siten sekä Hengen, Katseen että Falloksen kohteeksi. Näin hän esittää niin miehen haluja transsendoivaa subjektia kuin niiden objektiakin.

Fallos, Katse ja naisen kuva

Miestenlehtien toimittajia voisi verrata myyttien tekijään, bricoleuriin, joka luo tapahtumista rakenteita ja tekee (porno)kulttuuria siitä mikä on käsillä. Bricoleur-toimittaja ei yleensä osaa tai ei halua erottaa sisältöä ja ilmaisua. Hän luo tekstiä (ja kuvia) ikään kuin käsitteet olisivat olemassa vain niiden alaan kuuluviin olioihin liittyneinä, mikä on ominaista myyttiselle ajattelulle.

Miestenlehdissä naisen ilmeneminen on sidottu palvelemaan miehen seksuaalisia tarpeita: naisen ilmaisu, jota niiden teksti- ja kuvamateriaali kantaa, sekoitetaan sisältöön nainen, naiseen yleisenä kategoriana. Naisen ilmiästä tulee ilmaisu, jonka kautta hän määrittäytyy a priori. Hän edustaa merkkiä, jonka konnotaatiot konstituivat denotaation nainen. Näin ilmaisukeinosta tulee sisältö, mikä edistää naisen jäsentämistä myyttisten kategorioiden mukaan. Naiseen suhtautuminen on puolestaan perinteisesti määräytynyt siitä, kuinka hän on miehelle ilmennyt (ks. Berger 1983). Koska keho kiinnittyy sosiaalisiin valta- ja merkitysrakenteisiin, naista ja hänen kehoaan on kohdeltu yhteisön sille antaman mielikuvan mukaisesti.

Sukupuoliobjektifunktiossa, jossa kuva myy itse sukupuolisuutta

tai seksuaalista kokemusta (Siltari 1984, 92-95), tiivistyy kulttuurimme tapa nähdä nainen, se nainen joka ilmentää seksuaalisuutta. Siinä heijastuvat ne arvot, jotka määrittävät miehen halun kohteeksi soveltuvaa/joutuvaa naista. Fantasia-arvojen (ks. Prokop 1979) välityksellä yksilön fantasiakenttä alistuu yhteisön fantasiamaailmalle. Tuotteen ympärille rakentuu kuluttajan toiveidentiteettiä koskiskelevia kuvitteellisia tiloja, joihin tämän tulee astua ja täyttää ne tietyillä toiminnoilla (Haug 1981, 24). Näin mies pornokuvaa katsellessaan mukautuu kollektiivisiin fantasia-arvoihin, jotka määrittävät hänen omaa tähän kuvaan projisoimaansa haaveidentiteettiä.

Miestenlehtien tarjoamat kuvat naisesta ylläpitävät eroottisia mielikuvia herättävää tavoittamattomuuden tunnetta mutta samalla toistavat kaavaa, jossa fallos on asettumassa kuvaan vaikka ei olisi siinä läsnä, jolloin (mies)katsoja saattaa fuusioitua kuvan esittämään tilanteeseen. Koska kuvan merkityksen tuottamisen paikka on mielikuvituksessa, pyritään katsojassa herättämään mielteitä, jotka sitoutuvat tiettyihin kuvien kaavamaisuudesta nouseviin rakenteisiin.

Naisen keho on näytteillä miestenlehdissä siten, ettei hän lihallisenaakaan menettäisi transsendentaalista aspektiaan; hän on sekä lihallinen "tavara" että salaperäinen muusa. Mies voi kokea katseellaan vangitsevansa tuon mystisen naisen, riisua hänet ja rakastella häntä silmillään. Miehen katse tunkeutuu naisen intiimeimpiin paikkoihin falloksen lailla, se ulottuu tuntoaistin alueelle ja jatkuu katsojan fantasiamaailmaan. Kuva elävöittyy miehen mielikuvituksessa ja toimii katalyysaattorina hänen seksuaalisille

tunneprojektiolle. Näin katseen omnipotenssissa imaginaariset mielikuvat ja seksuaaliset yllkkeet yhtyvät voyeristiseksi nautinnoksi.

Koska kuvien tarkoitus on palvella silmän nautintoa, ne on kuvattu esteettisiä makuhermoja silmällä pitäen. Erilaisten tilaratkaisujen, sommitelmien ja värivalintojen avulla miehille on haluttu viestittää tunnelmaa, joka on sekä jännittävä ja kiihottava että rentouttava ja turvallinen. Tässä tunnelmassa miehen katse voi levätä äidin sylissä ja samalla tirkistellä himottavaa silmänruokaa.

Vaikka nainen esitetään kiimaisena, hänet on samalla kesytetty. Hänen kiimansa on kätketty autoeroottiseen tunnelmaan, jonka miehen on määrä saapua rikkomaan, Yleisimmin naista kuvataan yhdynvälmyudessa makuulla, polvillaan takakontin tai istuallaan jalat levitettyinä katsojaan päin. Naisten asennot kuvissa virittävät mieskatsojien kokemusta falloksen maagisesta voimasta saavuttaa tuo fallostu kuumaisesti kutsuva saalis tai siitä haaveileva empivä uhri. Kyseessä ovat siis eriaistiset alistumiseleet. Empivä nainen kuvataan usein sivuttain, lievästi vaivautuneena tai poissaolevana, lapsenomaisesti koskettelemassa itseään, himokasta naista kuvataan suorassa linjassa kohti kameraa aggressiivisen ilme kasvoillaan.

Naisen sadomasokistista aggressiivisuutta korostavat korkokengät, jotka erottavat hänet luonnollisesta seksuaalisuudestaan. Tätä erottumista tehostavat hedelmällisen kohdun seudun peittävät vaatekappaleet, jotka pilkkovat naisen luontaisen alastomuuden. Häntä kuvataan näennäisen yksilöllisenä. Kuva joko rajataan tai siinä keskitytään naisen sukupuolisuutta korostaviin yksityiskohtiin, mikä latistaa hänen

persoonallisuutensa kategoriseksi. Kameran silmä ja sen myötä myös katsojan silmä keskittyy vaginaan, joka on kaupallisen kehityksen myötä syrjäyttänyt rintojen merkityksen katseen vangitsijana. - Rinnat puolestaan ovat siirtyneet iltapäivälehtien tavamererkiksi.

Claus Clausen (1975, 19-20) on kuvannut miehen seksuaalisten ärsykkeiden ja mallien oppimista ja sisäistämistä prosessina, joka tapahtuu objektivoimisen, fiksoitumisen ja valloittamisen kautta. Objektivoinnissa nainen yleistetään olemuksellisessa mielessä, mikä opitaan määritelmien kautta. Fiksoituminen tapahtuu opittaessa takertumaan tiettyihin naisen ruumiinosiin ja reagoimaan niihin kuten miehet. Näin harjaannutaan saamaan erektio ilman naisen läsnäoloa. Valloittamisessa opitaan hallitsemaan ja määräämään toista alistaja-alistettu -periaatteen mukaisesti. Kun mies kykenee objektivoimaan, fiksoitumaan ja valloittamaan, hän saa myös erektion.

Miestenlehtiä lukiessaan ja masturboidessaan mies saa lievennystä kastroatioahdistukselleen, sillä hänen ei tarvitse koskea todelliseen naiseen. Illusorinen nainen on lavastettu täyttämään niitä odotuksia, tarpeita ja toiveita, joihin todellinen nainen ei välttämättä vastaa. Katse sekä pitää miehen turvallisen etäällä kohteestaan että saattaa sen hänen hallintaansa. Katse palvelijanaan miessubjekti voi kokea olevansa tirkistelijä, rakastaja, raiskaaja. Hän voi määritellä fantasiaroolinsa, mutta on suojassa naisen määrittämiseltä. Näin nainen on näyttämöllä esittämässä näytelmää, jonka lukija, katsefallos, ohjaa.

Kiimaisen naisen arkkityyppi ja myytti

Maskuliinisuuden kultti edellyttää kollektiivisia projektiokohteita, joihin miehet voivat heijastaa itsessään torjumat vastasukupuoliset ainekset. Tämä projektio tarve on sitä voimakkaampi mitä suurempi on kollektiivin - tässä tapauksessa miesten klaanin - jäsenten sulautuminen yhteisönsä. Vahva sukupuolten välinen roolijako yhteiskunnassa kasvattaa yksilöiden tarvetta torjua vastasukupuolisia ominaisuuksia itsessään, jolloin ne projisoituvat ulkomaailmaan ja vastakkaiseen sukupuoleen (ks. Jung 1977, 187). Miestenlehtien naiskuva on esimerkiksi tällaisesta kollektiivisesta vastasukupuolisten aineiden projektioista. Projisoidessaan animansa, ns. femiiniinit piirteensä, tähän kuvaan mies etsii tukahtunutta erostaan.

Tämän miehen tiedostamattomaan juurtuvan patoutuneen seksuaalisuuden tulkin olen nimennyt **Kiimaisen naisen arkkityypiksi**. Se toimii katalysaattorina miehen naista kohtaan kokemien ambivalenttien tunteiden projektiossa ja aktivoituu hänen seksuaalisen virittymisensä myötä. Tässä projektio tapahtumassa mies hakee vapautusta egonsa kahleista ja liukuu imaginaariseen mielihyväperiaatteen maailmaan, jolloin arkkityyppinen kiimainen nainen saa miehelle todellisen luonteen. Mikäli mies ei pysty astumaan ulos tästä arkkityyppisestä mielihyvälle rakentuvasta todellisuudesta, hän ei kykene erottamaan kiimaisen naisen arkkityyppistä kuvaa reaalisesta naisesta. Sekoittaessaan tämän kuvan todellisen naisen olemukseen mies asettaa hänet vain narsistisen egonsa jatkeeksi. Tämä johtaa miehiseen seksuaaliseen solipsismiin, jossa

nainen välineellistyy miehen seksuaalisten tarpeiden peiliksi.

Miestenlehtien lemmenseikkailujen kiimainen sankaritar on Ihana nainen, joka samastuu miehen halun rakenteeseen. Ihana nainen täyttää miehen seksuaaliset tarpeet aivan kuten äiti on täyttänyt hänen psykofyysiset tarpeensa. Hänen kosmogoninen alkuperänsä on Eevassa, joka asettui palvelemaan patriarkaatin tarpeita. Toimittajien kirjoittamissa prostituutioreportaaseissa, joissa keskitytään "tavaran tason testailuun", kuvataan Ihanan naisen sisarpuolta Kauheaa naista. Toisin kuin Ihana nainen, joka tyydyttyy miehestä, Kauheaa nainen ei kykene tyydyttymään tai ei halua tyydyttyä miehestä. Koska hänen halunsa rakenne on erilainen kuin miehellä, häntä nimitetään nymfomaaniksi, frigidiksi, huoraksi tai lesboksi. Hänen kosmogoninen alkuperänsä palautuu Lilithiin, raamatussa sensuroituun Aatamin ensimmäiseen vaimoon, joka ei yhdynnässä suostunut makaamaan Aatamin alla vaan lensi parittelemaan demonien kanssa ja palasi käärmeen hahmossa paratiisiin. Hänestä ovat peräisin seireenit, naispuoliset vampyyrit ja muut demoniset naisolennot (ks. esim. Hurwitz 1980).

Tietoisuuden kuviksi pukeutessaan Kiimaisen naisen arkkityyppi jakautuu miestenlehdissä kahdeksi eri ilmaisuksi. Siihen sisältyvä ambivalenssi, joka heijastetaan Ihanan ja Kauhean naisen hahmoin, rakentuu myytiksi, joka käsittelee kuviossa 1 mainittuja oppositioita.

Miehen seksuaalisia tarpeita tyydyttävää kiimaisen naisen hahmoa varjostaa hänen lämmön, suojan ja ravinnon tarpeitaan tyydyttävä äidin hahmo, joka on pojan

Kiimaisen naisen arkkityyppi ja myytti

Viitekehys	Ihana nainen	Kauhea nainen
kosmogoninen	Eeva (Maria)	Lilith (noita, demoni)
transsendentaalinen	hyvä, profaani	paha, profaani
biologinen	synnyttäjä	ei synnyttävä
seksuaalinen	tyydytetty	tyydyttämätön, kyltymätön
psykologinen	tyytyväinen	vieraantunut
yhteiskunnallinen	suojattu	lainsuojaton
kulttuurinen	kesytetty	kesyttämätön
suhde mieheen	vaimo, rakastajatar	ei omistettu
kosmologinen	äiti	huora
	↓	↓
määrittely- dimensio	miehen haluun samastuva	oma halu

ensimmäinen animaprojektion kohde. Myöhemmin tämän projektion kohteiksi joutuvat naiset, jotka nostattavat miehen tunteita. Seksuaalisessa tarpeentyydytyksessä mies tunnistaa oman seksuaalisuudesta nousevan lähtökohtansa: hän tunnistaa Syntisen Äidin. Syntinen Äiti on naisiin kohdistuvien sekä halveksivien että ihannoivien projektoiden arkkityyppinen keskuksahahmo. Tämän arkkityyppisen hahmon hallitessa egoa alitajuiset

projektiolataukset sekoittuvat tietoisuuden kuviin todellisuudesta ja heijastuvat projektiolina ulkomaailmaan. Tällaiselle miehelle nainen esittää sekä äitiä että huoraa, syntistä madonnaa.

Potiessaan miehistä nymfomaniaa eli satyriasista mies etsii sekä ambivalenttia äitiään että vapautusta hänestä. Niin donjuanismissa kuin romanttisessa rakkausfantasiassakin on kyse äitikompleksista, takertumisesta animaaniin.

"Koko sivilisaatiohistoria voidaan nähdä taisteluna elämässämme vaikuttavan eroksen voiman ja sitä tukahduttamaan pyrkivän mielen välillä. Olemme uskoneet pornografian olevan eroksen ilmaisua. Mutta loppujen lopuksi pornografia on olemassa hiljentääkseen eroksen. Se on syntynyt siitä mielen osasta, joka harhaluulolla kulttuurin vallasta syrjäyttäisi luonnon. Pornografiset mielikuvat täyttävät käsityksemme rakkaudesta ja muistikuvamme eroksesta, ykseyden tunteesta. - - Pornografian todellisen luonteen yli vedetään huntu. Mitä mainostetaan alastomuutena on verhoamista. Mitä kutsutaan suoruuudeksi on kieltämistä. Mitä kutsutaan intohimoksi on tunteen kuolemaa. Mitä kutsutaan haluksi on halventamista. Ja pornografinen mieli näkee hallusinaatioita. Ne kaksi joita kutsutaan rakastavaisiksi ovat todellisuudessa yksi jakautunut sielu."
Susan Griffin (1981, 225, 16).

Animafiksaatiossa mies pyrkii pitämään etäisyyttä todelliseen naiseen mutta samalla elättelee haavetta täydellisestä tyydytyksen tuojasta. Tässä fiksaatiossa on sadomasokistinen leima, mikä heijastuu pornografiassa seksin ja väkivallan sekoittumisena toisiinsa.

Miestenlehtien aktiivikuluttajan psyykinen rakenne kiinnittyy tuhoavaan persoonallisuuteen. Erich Frommin (1967, 134) mukaan tuhon syndrooman oireyhtymä koostuu äitifiksaatioon liittyvästä sukurusaisesta symbioosista (vrt. Syntinen Äiti), narsismista (vrt. solipsistinen seksuaalisuus) sekä anaalisesta luonteenrakenteesta, mihin viittaa seksuaalisten kokemusten määrällisen keräämisen ilmapiiri miestenlehdissä. Kiimaisen naisen arkkityyppi, jonka representaatiosta leikataan pois vastuun kantamista edellyttävä kiintymyksen ja rakkauten kokeminen, leimautuu myös tähän oireyhtymään. Se vastaa miehen tarpeisiin regressoitua varhaislapsuuteen, ja vapauttaa miehen hetkeksi omaan seksuaalisuuteensa juurrutetuista häpeän- ja syyllisyydentunteista.

Kiimaisen naisen arkkityypin ja myytin sosiaalinen funktio on kesyttää nainen palvelemaan miehen haluja. Myytin funktio on kontrolloida naisen halua ja esittää sen rakenne falliseksi, sillä tämän myytin määrittelijänä toimii Fallos. Kuten äitimyytti on pyrkinyt ratkaisemaan naisen ja miehen välisen vallanjaon ongelmaa (Auvinen 1977), kiimaisen naisen myytti etsii ratkaisua naisen ja miehen seksuaalisten potentiaalien ja kykyjen eroista nousevaan halun ongelmaan. Kiimaisen naisen myytin tarkoitus on todistaa miehille, että naiset haluavat ja tarvitsevat heitä, vaikka eivät sitä ilmaisiskaan, ja että mies tekee palveluk-

sen naiselle ollessaan hänen kanssaan sukupuoliyhteydessä. Koska myyteillä manipuloidaan todellisuutta, on oletettavaa että tämä myytti toimii pitkälti perusteena myös todellisuudessa vallitseville seksuaalikäytännöille.

Halun fallinen rakenne

Halu, potenssi ja mielikuvitus liittyvät kiinteästi toisiinsa. Fantasioiminen on tietoisuuden reaktiota tiedostamattomiin paineisiin, jolloin arkkityypiset miellelataukset eriytyvät sisällöiksi ja hahmoiksi. Koska halu on läheisessä suhteessa fantasiaintiin, se kiinnittyy arkkityypisiin mielikuviiin ja herättää syttyesään miestenlehtien kuluttajan imaginaarisessa todellisuudessa uinuvan arkkityypisen kiimaisen naisen aktivoiden ne merkitysrakenteet, joita tuo hahmo kantaa.

Halun nimittäjäksi asetuu yhteiskuntamme hierarkkiseen struktuuriin juurtuva Fallos, jonka symbolinen rakenne määrää pornografian välittämän seksuaalikäyttäytymisen kaavan. Naisten yhteiseksi nimittäjäksi puolestaan kuvataan kiima, joka paljastuu viimeistään kun tämä on nähnyt miehen falloksen. Jotta nainen pelastuisi kulttuuriin, on Panomiehen pyhä tehtävä sovittaa hänen kiimansa.

Miestenlehtien panojuttujen rakenne noudattaa yleisimmillään kaavaa: nainen tekee aloitteen - nopea esilämmittely - nainen suorittaa felläation (ja mies toisinaan cunnilinguksen) - mies työntyy naiseen - yhdynnän tahti kiihtyy - nainen saa orgasmin - ja mies ejakulaation, jota kuvataan hänen orgasminaan. Yhdyntäkuvauksissa akti rinnastuu usein taisteluun, jossa penis-ase tähtää vagina-asiaan ja ampuu sen täyteen siemenluoteja. Kertomuksissa operoidaan

superlatiiveilla, jotka korostavat päähenkilöiden ainutlaatuisuutta. Ne voidaan tulkita memoraateiksi, joissa muistellaan omaa ideaaliyhdyntää tai seksuaalielämässä tapahtunutta ihmettä.

Luokiteltaessa lemmenseikkailut eri versioihin paljastuu suosituimmaksi toimintarakenteeksi kaava, jossa nainen viettelee tai ainakin annetaan käsittää vietelleen miehen. Harvinaisin versio puolestaan edustaa aktiivista miestä ja passiivista naista. Lemmenseikkailujen näyttämölle on siis astunut aktiivinen ja orgasmikykyinen Donna Juanita, joka harrastaa aggressiivista ja genitaalikeskeistä seksiä, yleensä tyydyttyä falloksesta ja häipyä matkoihinsa, mikäli ei satu olemaan Panomiehen vaimo. Esiintymisfrekvenssiltään edellisten kertomusten väliin jäävät kuvaukset pariskuntien harjoittamasta seksuaalitoiminnasta, joka antaa molemmille osapuolille muihin versioihin verrattuna suhteellisesti parhaimman tyydytyksen. Tämän lisäksi ryhmäseksiä harrastettiin suunnilleen yhtä runsaasti kuin vakituista suhdetta, joka viidennessä kertomuksessa.

Suomalaisten miestenlehtien sivuilta välittyä naisen ja miehen seksuaalisuudesta anatomisuudessaan hyvin yksilöllinen kuva. Tässä kuvassa toteutuu kinseyläinen näkemys ihmisen seksuaalisesta identiteetistä orgasmien summana pikemminkin kuin suhteena itse, toiseen ja maailmaan. Toimintojen sankarit eivät ole kiinnostuneita niinkään partnerin persoonallisuudesta kuin hänen fyysisistä ominaisuuksistaan ja tuottamastaan orgasmista. Sukupuolisen kanssakäymisen luonne rajataan miehisen saavutusorientaiseksi, mihin kaavaan myös nainen ehdollistuu. Hänen haluaan ja orgasmiaan kuvataan

usein ikään kuin hänellä olisi penis ("Se tulee!"), jolloin feminiinisyydestä alistuu Falloksen välikappaleeksi. Kun nainen on idealisoitu haluamaan juuri siten kuin mies haluaa hänen haluavan, hän ei aseta uhkaa tämän suorituskyvylle omine vaatimuksineen. Mies voi turvallisesti kokea olevansa haluttu, hän voi kokea olevansa naisen halujen objekti mutta samalla kuitenkin toiminnan subjekti.

Naiset ovat siis astumassa miesten luomalle rakenteelle mutta joutuvat kantamaan vanhoja arkkityyppejä kuvia, joita miehet ovat heihin peilanneet. Vasta kun naisille tunnustetaan oma halu (siis myös halu olla haluamatta), nämä arkkityypit rakenteet voitaneen murtaa. Samalla nainen voisi vapautua kantamasta vastuuta miehen halusta.

Miestenlehdissä myös miehen seksuaalisuudesta annetaan tekniisyydessään, persoonattomuudessaan sekä genitaali- ja ejakulaatiokeskeisyydessään kaavamainen kuva, joka asettuu samalla normiksi naisen seksuaalisuudelle. Seksuaalinen kanssakäyminen latistuu masturbatiokaavaan, joka sitoutuu päämäärään ja lineaariseen aikaan ja jonka korrelaatti on Fallos. Typistäessään naisen falloksensa vastinpariksi mies kutistaa näin samalla oman naisuutensa ja seksuaalisen luovuu-
tensa.

Viitteet

¹Pyhää suojellaan tabuun, ja sensuuri onkin perinteisesti varjellut tehokkaammin jäykistyneen siittimen kuin vaginan esittämistä pornolehdissä.

Kirjallisuus

- AUVINEN, R. Nainen miehen yhteiskunnassa. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia no 25, 1977.
- CLAUS, C. Den maskulina seksualiteten som inlärningsprocess. Kirjassa: Mannen i manssamhället. Östervåla 1975.
- BERGER, J. Ways of Seeing. Penguin Books 1983.
- DURKHEIM, E. Uskontoelämän alkeismuodot. Helsinki 1980.
- FERGUSON, M. Women's magazines and the Cult of Femininity. London 1975.
- FROMM, E. Hyvän ja pahan välillä. Rauma 1967.
- GRIFFIN, S. Pornography and Silence. Culture's Revenge Against Nature. Harper Colophon Books 1981.
- HAUG, W. F. Tavaraestetiikka ja massakulttuuri. Teoreettinen luonnos. Tiedotustutkimus 4(1981):3.
- HURWITZ, S. Lilith - die erste Eva: eine Studie über dunkle Aspekte der Weiblichen. Zürich. Daimon 1980.
- JUNG, C.G. Symbole der Wandlung. Gesammelte Werke, Band 5. Zürich 1973 (1912).
- JUNG, C.G. Man and his Symbols. London 1974.
- JUNG, C.G. Two essays on Analytical Psychology. The Collected Works, vol. 7. London 1977.
- LÉVI-STRAUSS, C. Structural Anthropology. Anchor Books 1967.
- NÄRE, S. Kiimaisen naisen arkkityyppi ja myytti miestenlehdissä. Jungilaisen arkkityyppiteorian ja strukturalistisen myyttianalyysin käyttöyhteyttä etsimässä. Sosiologian pro gradu. Helsingin yliopisto 1985.
- PROKOP, D. Faszination und Langweile. Die populären Medien. Stuttgart 1979.
- RICOEUR, P. Interpretation Theory: Discourse and the Surplus of Meaning. Texas 1976.
- RUETHER, R. Religion and Sexism. Images of Woman in the Jewish and Christian Traditions. New York 1974.
- SILTARI, J. Tasa-arvo ja mainonta. Elinkeinohallituksen kuluttaja-asiain osaston julkaisuja, sarja A 10/84. Helsinki 1985.